

Van Vilayeti – Belge No 4

Posted on 14/10/2015

HAYATTA KALAN VOSKEHAT AZOYAN'IN, VAN SANCAĞININ VAN KAZASINDA BULUNAN ARÇAK NAHİYESİNİN ARÇAK KÖYÜ KATLIAMIYLA İLGİLİ TANIKLIĞI

[1916], Bakü

Ben, Van vilayetinin Arçak köyünden Voskehat Azoyan, yaşım 50, günümüzde Bakü yakınlarındaki Ermeni köyünde bulunuyorum, bana Göçmen Komitesi yardım ediyor. Memlekette, kendi evimizde yaşıyorduk, ailemiz 13 şahıstan oluşmaktaydı, şimdi 12 kişi hayattayız, biri Bakü'de öldü.

Seferberlikten başlayarak her şey değişti, Ermeni-Kürt arasındaki yılların dostluğu, bir kerede düşmanlığa dönüştü, gelecek olan facianın silueti uzak görüşlü insanlar için belirgindi, hatta bu seferki savaş alanının Ermenistan olacağı.

Savaş başlamıştı, Türk, aceleyle sınırlara ordu naklediyordu. Kotol Kale'ye (3) nakledilen birlikler mutlaka Arçak'ta istirahat edeceklerdi. Hükümetin resmî garnizonu olmadığından, zaptiyeler ve askerlere vermek için sürekli evleri boşaltıyorlardı; kış ortasında, gece yarısı, çocukların evden eve taşınması açılıydı.

1914 Kasım ayında, köyün durumu daha şüpheli olduğundan dolayı, gelinimi ve iki çocuğumu, kızlarım Heğine, Seneke, Bersabe, Mariam ve oğlum Armenak'ı kalmaları için Van'a yolladım, çünkü tecrübe, bize köyün olaylar esnasında saldırılara daha açık olduğunu öğretmişti.

Köyde ben, kocam Harutyun ve oğlum Haykak kaldık, hükümet haber alır diye hepimiz

gidemiyorduk. Sonbaharda, Andranik'in ordusunun Saray hattından geri çekilmesi ve Halil Bey'in Vözmia hattı üzerinden ilerlemesi, Türk hükümetini azdırdı. Ermeni firari askerler, silahlarına el konulduğundan dolayı dönüyorlardı.

1915 baharında olaylar derinleşti, firari Ermeni askerler öldürülüyor, müdür köylülere gizlice, ellerinden geldiği oranda çocukları ve kadınları köyden uzaklaştırmalarını duyuruyordu. Birçoğu, olaylardan birkaç gün önce sözünü dinleyip, çocuklarını Van'a yolladı.

Ermenilerin imhası planının her yerde önceden hazır olmasının kanıtı: Daha Van'da hiçbir şey yokken Saray Kaymakamı (adını bilmiyorum), 5 Nisan'da birliğiyle köyümüze geldi, herhangi bir şüpheli hareket göstermeden her zamanki gibi birliğiyle geceledi. O günü geceyi köyde geçirerek, köylülerden hiçbirinin haberi olmadan bilinmeyen bir yöne doğru gitmişti, bu yüzden köyde kalanlar, tehlikeyi geçmiş kabul ediyorlardı, fakat... Geceleyin komşumuz Ermeni köyü Mandan'a [Hendil] girerek, köyde bulunan tüm gençleri katledecekti (bu Mandan köyü, Arçak'ın 7-8 mil uzağında, Arçak'ın kuzeyindeydi), kadın ve çocuklara dahi acımadan gecenin sessizliğinde kılıçtan geçirir.

İşte Avrupalı devletlere, "Soykırımın ayaklanma sebebiyle gerçekleştirildiği" konusunda ısrar eden Türkler tarafından kanıtların çarpıtılmasının bir ispatı daha. Lâkin o zamana kadar Van henüz savunmaya geçmemişti. Van savunmasının karışıklığı 7 Nisan'da gerçekleşti, Saray Kaymakamı ise Mandan'la olan hesaplaşmasını 6 Nisan sabahında sonlandırmıştı.

Aynı günün akşamı, saat 4'te köyümüze döndü. Korkunç bir kargaşa ve haykırış koptu. Bulduğum yerden başım açık dışarıya fırladım ki ne göreyim? Köy kuşatılmış, kalan erkekler kurtulmak için deli gibi kurşun yağmuru altında sağa sola koşuşturuyordu, fakat boşuna... Cani, tuzağı sıkı tutmuştu, insanların cesetleri yerlere serildi. Akşam güneşinin kanı kurutmaya gücü yoktu ve kaymakam, kanlı ayakkabılarıyla, birliği ve Hamidiye

Kürtleriyle gururlu, işini bitirerek, Arçak ve Mandan'da yapabildiklerini orada da gerçekleştirmek için Kharakonis'e geçti. Aynı gece, saat 7'de başlamak için Kharakonis'i kuşatmıştı, fakat onların kaderi tüfeğin namlusuna bağlıydı... başaramadı...

Bunu başkası anlatsın, ben gözlerimle gördüğümü anlatayım, evrenin yazıcısı, biz canlı ölülerin gördüğü o kanlı günlerin olaylarını tarih sayfalarına kaydetsin.

Her birimiz, yuvaları bozulan kuşlar gibi köyde dolanıyor ama birbirimizi bulamıyorduk. Bizi oradan millilerin denetiminde, Vanlı Karo'nun evine yolladılar. Kalemlerin gücü, geçen olayları serinkanlılık ve doğrulukla tasvir etmeye yetmez... 3-10 yaş aralığındaki erkek çocukları mezbahaya götürmek için annelerinin kucağından kopartıyorlardı. Böylece 25-30 kadarını ayırdılar. Kaç anne, sevgili çocuklarından ayrılmak istemediği için kurşunlandı.

Annelerin ağlaması, inilti içindeki gözyaşları vahşilerin yüreklerini yumuşatamazdı, tecavüz... yetersiz bir kelime ve çok tekrarlanmış, bunu anlattıklarına katmak istemiyorum, çünkü insanlar çok duydu ve Osmanlı haritasını silemediler, o kelimeyi duymak istemeyen ve yüz­süz Türk hükümetini [kötülük] yapmaması için ikna etmeye çalışan o vicdanlı Avrupa. Onları etkisizleştirmek gerekir.

Ve masum kurbanlardan kaçını, kaçını götürdüler. Dualar acizdi. Tanrı, o da kaçmıştı köyümüzden, muhakkak Andranik'le gitmişti... Çünkü onda sıcak çelik parçaları vardı. Ey benim Ermeni halkım, bundan böyle bil ki, en güçlü Tanrı çeliğin olduğu yeredir.

Eziyetlerimiz yirmi beş gün sürdü, aç, susuz; yemeğimiz kavrulmuş buğdaydı. Bizi iskelete dönmüş bir şekilde Van'a yolladılar. Orada, ailemizin kalan kısmını bulduk. Genel göçte Bakü'ye geçtik, kızım Mariam orada öldü. Kalanımız hayattayız ve Göçmen Komitesi'nden yardım alıyoruz.

Annemin yerine: S. Harutyunyan

EMA, fon 227, liste 1, dosya 437, yapraklar 27, arka yüzü 26, orijinal, el yazısı.

Ermenistan Ulusal Arşivi

Kedername

Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeni Soykırımı

1915

Hayatta Kalanların Tanıklıklarına Dair Belge Koleksiyonu

Belge Yayınları 2015